

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Sociaaleconomische trends 2014

Profielschets van deelnemers aan korte opleidingen en cursussen

Astrid Pleijers

Marion van den Brakel

februari 2014, 01

Werkenden volgden in 2011 vaker dan werklozen en mensen buiten de beroepsbevolking een korte opleiding. Ook was er meer opleidingsdeelname onder hoogopgeleiden en onder hoge inkomens. Bij de werkloze en niet-beroepsbevolking waren de kosten vaak een belemmering tot deelname. Wel betaalde deze groep, met meestal weinig inkomen, de opleiding het vaakst (deels) zelf en investeerde zij financieel naar verhouding het meest.

De deelname aan een korte werkgerelateerde cursus in de werkzame beroepsbevolking is in 2011 gestegen vergeleken met 2007, vooral bij zelfstandigen. Zeker in een economische crisis is de positie op de arbeidsmarkt kwetsbaar. De meest genoemde motivatie voor cursusdeelname is dan ook het werk beter kunnen doen of de carrièrekansen verhogen. Ook blijven scoort goed. De werkgever is vaker dan in 2007 bereid de cursus te financieren en dus te investeren in scholing.

1. Inleiding

De beleidsmatige aandacht voor een leven lang leren is sinds de jaren zeventig enorm toegenomen (Onderwijsraad, 2003). Door de snelheid van technologische ontwikkelingen zijn voortdurende investeringen in scholing vereist om veroudering van kennis en vaardigheden tegen te gaan. Ook de toenemende globalisering, met de daarbij behorende internationale concurrentie, maakt dat kennisontwikkeling en innovatie voor nationale economieën van levensbelang worden. Ook breder – in de Europese Unie – hecht men veel waarde aan een adequaat opgeleide beroepsbevolking (Europese Commissie, 2000; 2010). Scholing wordt zowel nationaal als internationaal van groot belang geacht in het kader van een activerend arbeidsmarkt- en sociaaleconomisch beleid: het vergroot de inzetbaarheid van mensen.

Vanaf de jaren negentig kwam geleidelijk aan ook persoonlijke ontwikkeling als doel voor een leven lang leren in de belangstelling. De competenties die in een kennissamenleving voor arbeidsmarkt en economie essentieel zijn steeds meer verweven met sociale, maatschappelijke en persoonlijke kwaliteiten (Van Damme, 2000). De Onderwijsraad (2003) hanteert in haar advies dan ook een 'levensbrede' interpretatie van een leven lang leren, waarbij naast – en ook in samenhang met – economische en werkgerelateerde doelen ruimte is voor de ontwikkeling van sociale en burgerschapscompetenties en voor persoonlijke ontwikkeling. De Europese Commissie heeft in 2000 een aantal streefcijfers vastgesteld, waarvan enkele specifiek betrekking hebben op een leven lang leren. Eén van de streefcijfers betreft het opleidingsdeelnamepercentage onder 25- tot 65-jarigen van minimaal 12,5 procent in 2010 en 15 procent in 2020, in elke lidstaat van de Europese Unie. De scholingsdeelname van volwassenen nam op Europees niveau redelijk toe tot 2005, maar neemt sindsdien af (Europese Commissie, 2010).

In de AES (Adult Education Survey), die op basis van een Europese verordening vijfjaarlijks wordt gehouden onder volwassenen van 25 tot 65 jaar, zijn gegevens beschikbaar over deelname aan leeractiviteiten. Hiertoe behoren zowel reguliere, zoals volledige hbo-opleidingen, als niet-reguliere opleidingen, zoals cursussen, privélessen of workshops. Vooral gedetailleerde informatie over deelname aan niet-reguliere, korte leeractiviteiten ontbreekt in andere bronnen, zoals in de Enquête Beroeps Bevolking (EBB). Ook wordt

vaak geen onderscheid gemaakt tussen lange en korte opleidingen (zie bijvoorbeeld Fouarge, De Grip, Smits en De Vries, 2012). Daarnaast worden mensen in de AES onder meer over de arbeidsmarktsituatie bevraagd. Door de AES-gegevens ook te verrijken met inkomensgegevens kan de samenhang tussen deelname aan opleidingen en cursussen en de sociaaleconomische status in kaart worden gebracht.

In dit artikel staan opleidingen met een duur van minder dan zes maanden centraal. Het artikel start met een beschrijving van deelname aan korte opleidingen en cursussen naar demografische en sociaaleconomische kenmerken. Daarna wordt ingegaan op belemmeringen die mensen ervaren om een cursus te volgen, zoals financiële drempels. Ook komt aan bod wie de cursussen betaalt en welk bedrag cursusdeelnemers zelf investeren. Vervolgens wordt nader ingezoomd op cursusdeelname van de werkzame beroepsbevolking (25 tot 65 jaar). Daarbij komen de onderwerpen van cursussen voor het werk aan bod en de redenen voor deelname. De gegevens voor dit artikel zijn afkomstig uit de AES die gehouden is in het eerste kwartaal van 2012 (zie Technische toelichting).

2. Deelname aan opleidingen en cursussen

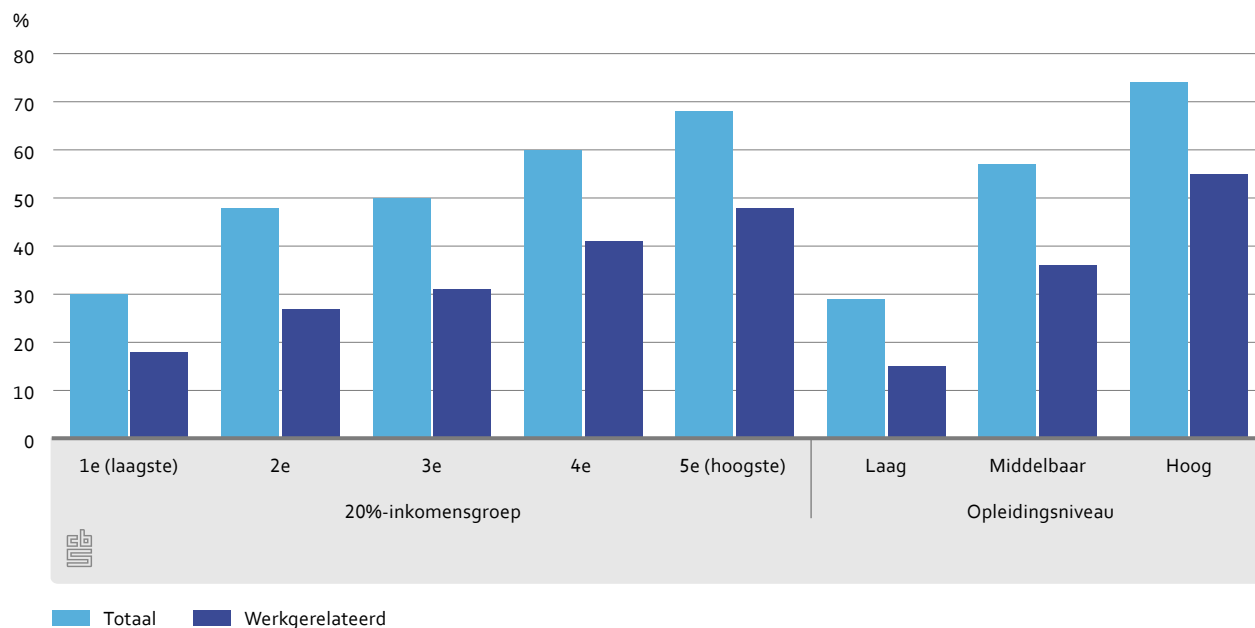
2.1 Minder deelname aan opleidingen bij ouderen en laagopgeleiden

Van de bijna 9 miljoen 25- tot 65-jarigen gaf 59 procent aan minstens één opleiding of cursus te volgen of in het jaar voorafgaand aan de AES te hebben gevolgd. Ongeveer 12 procent volgde een opleiding met een duur van minimaal zes maanden (lange opleiding) en 55 procent (4,9 miljoen) nam deel aan een korte opleiding (tabel B.1). Twee derde van deze laatste groep volgde een korte, werkgerelateerde cursus.

Mannen volgden vaker een korte (werkgerelateerde) opleiding of cursus dan vrouwen. Ook was de opleidingsdeelname tot een leeftijd van 55 jaar beduidend hoger dan die van de generatie 55- tot 65-jarigen. De verschillen naar opleidingsniveau zijn eveneens groot (figuur 2.1.1). Van de hoogopgeleiden (minimaal hbo-opleiding voltooid) volgde driekwart een opleiding. Bij de middelbaar opgeleiden (havo-, vwo- of mbo- of een vergelijkbaar diploma) was dat 57 procent en bij de laagopgeleiden (maximaal basisonderwijs en/of één of enkele leerjaren van het voortgezet onderwijs) een krappe 30 procent. Voor de werkgerelateerde cursusdeelname waren die percentages 55 procent, 36 procent en 15 procent (zie ook Pleijers en Nieuweboer, 2009).

Aangezien het opleidingsniveau en het inkomen verband houden met elkaar (Moonen, Otten en Pleijers, 2011), is de met het inkomen stijgende opleidingsdeelname niet verwonderlijk. Van de laagste inkomens (zie Technische toelichting) volgden 3 op de 10 een opleiding. Bij de hoogste inkomens waren dat er bijna 7 op de 10. Bij de werkgerelateerde cursusdeelname was het verschil tussen de laagste en hoogste inkomens iets kleiner.

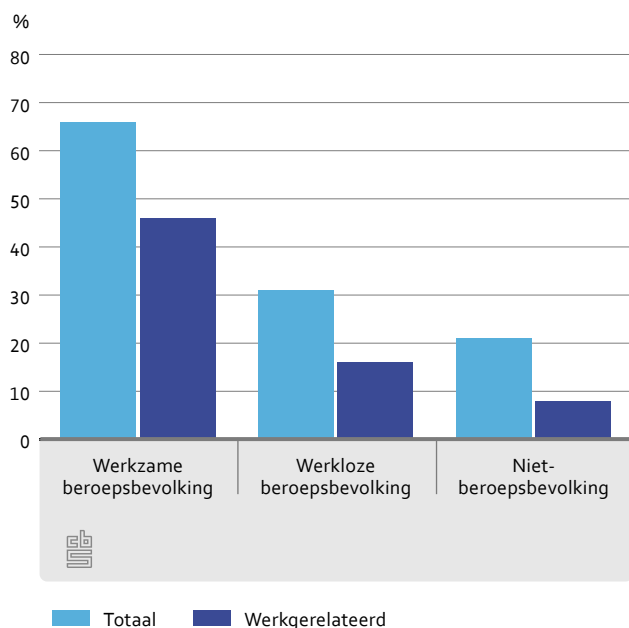
2.1.1 Opleidingsdeelname naar opleidingsniveau en inkomenspositie, 2011

2.2 Hoge opleidingsdeelname in de werkzame beroepsbevolking

Van de ruim 6,6 miljoen mensen die werk hadden van 12 uur of meer per week, de werkzame beroepsbevolking, volgde twee derde een opleiding, al dan niet voor het werk. Bij de werkloze en niet-beroepsbevolking was dat met gemiddeld 31 procent respectievelijk 21 procent beduidend minder. Het deelnamepatroon van werkgerelateerde cursussen is vergelijkbaar, al liggen de aandelen bij de drie bevolkingsgroepen lager.

2.2.1 Opleidingsdeelname naar arbeidsmarktpositie, 2011

2.3 Opleidingsdeelname hangt vooral van de arbeidsmarktpositie af

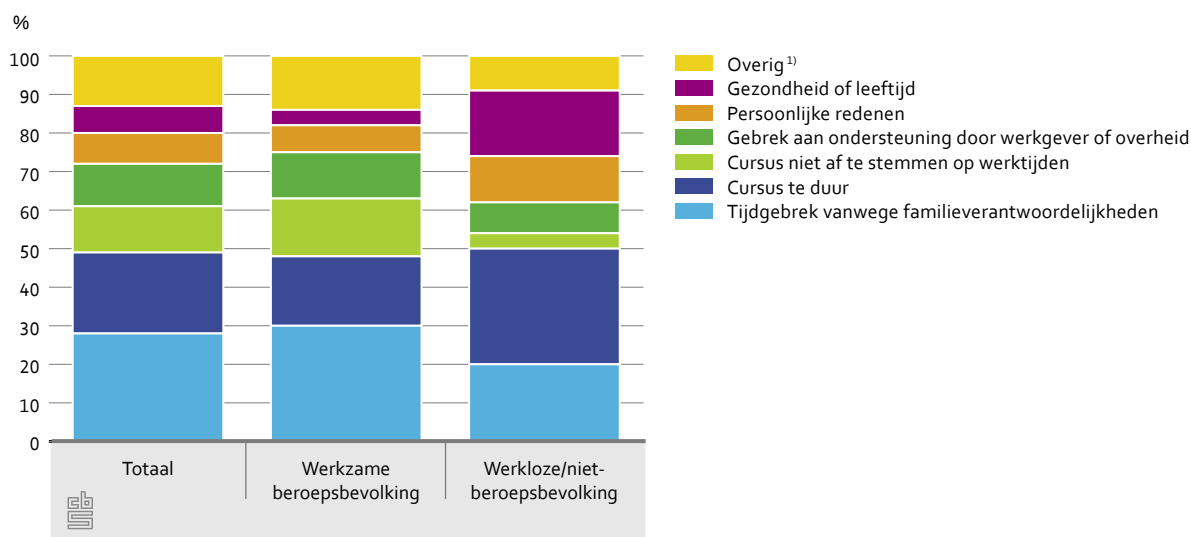
Met een logistische regressieanalyse (zie Technische toelichting) is getoetst welke kenmerken het meest bepalend zijn voor deelname aan een opleiding of cursus. Het meest doorslaggevend blijkt de arbeidsmarktpositie te zijn¹⁾, gevolgd door het opleidingsniveau, de inkomenspositie²⁾ en de leeftijd (tabel B.2). De sekse en de herkomst (autochtoon, westers allochtoon of niet-westers allochtoon) van mensen spelen geen rol van betekenis in opleidingsdeelname. Voor de werkgerelateerde cursusdeelname zijn de resultaten vrijwel vergelijkbaar.

3. Belemmeringen tot (meer) opleidingsdeelname

3.1 Werkzame beroepsbevolking vaakst belemmerd door zorgtaken

Ruim 1,9 miljoen 25- tot 65-jarigen (22 procent) konden of wilden niet deelnemen aan (meer) opleidingen en cursussen³⁾. Tijdgebrek vanwege zorgtaken in het gezin of familie werd met 27 procent het vaakst genoemd als de belangrijkste reden hiervoor. Onder de personen met

3.1.1 Belangrijkste belemmeringen voor opleidingsdeelname naar arbeidsmarktpositie, 2011

¹⁾ Geen cursus in directe omgeving voorhanden, niet voldoen aan toelatingseisen, geen toegang tot computer of internet voor leren op afstand, geen geschikte cursus voorhanden of deelname was niet nodig.

²⁾ De toename van de Nagelkerke R^2 is het grootst bij toevoeging van arbeidsmarktpositie aan het model. Daarna volgt opleidingsniveau, enzovoort.

³⁾ Hoewel het opleidingsniveau en de inkomenspositie samenhangen, is er geen sprake van multicollineariteit en kunnen beide variabelen in de analyse opgenomen worden.

⁴⁾ Inclusief opleidingen met een duur van zes maanden of langer.

een betaalde baan van minimaal 12 uur per week gold dat zelfs voor bijna een derde. Ruim drie kwart van hen bleek kinderen te hebben. Bij de werkloze en niet-beroepsbevolking zijn zorgtaken minder vaak (20 procent) een belemmering. Wel noemen zij vaker gezondheid of leeftijd als obstakel voor opleidingsdeelname.

'Te hoge kosten' werd door bijna één op de vijf werkenden genoemd als belemmering voor het niet volgen van een opleiding. Werklozen en niet tot de beroepsbevolking behorende personen hadden hier vaker problemen mee (respectievelijk 38 en 26 procent). Dit heeft er onder andere mee te maken dat de opleidingen van werkenden vaker geheel of gedeeltelijk betaald worden door de (toekomstige) werkgever (zie paragraaf 4).

4. Wie betaalt de cursus?

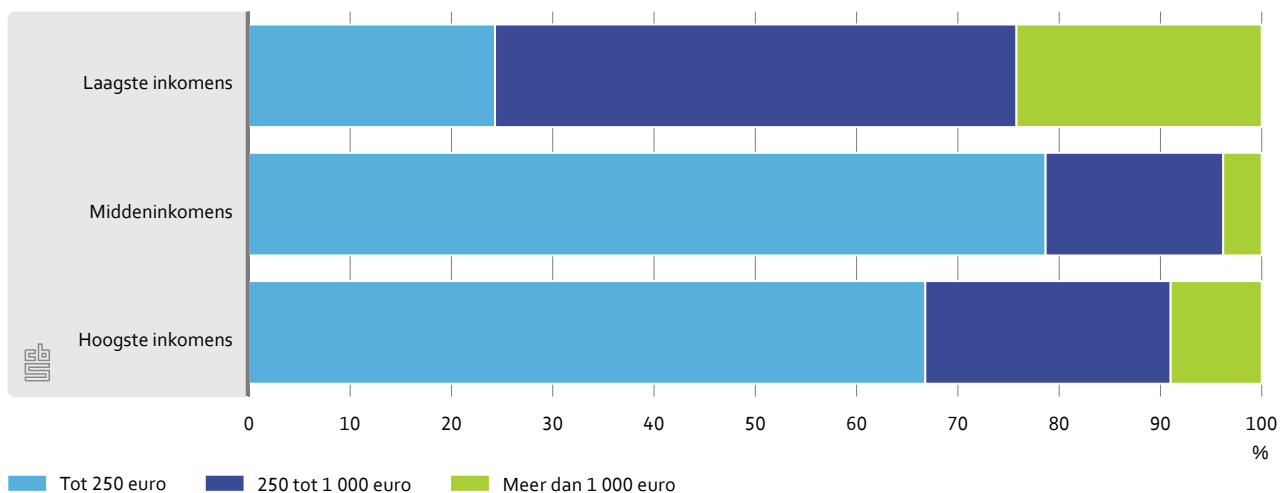
4.1 Werklozen en niet-beroepsbevolking betalen cursus het vaakst zelf

Iets meer dan 17 procent van de mensen die een werkgerelateerde cursus volgden gaf aan deze (deels) zelf te hebben betaald. Bij de werkzame beroepsbevolking was het aandeel zelfbetalers ook 17 procent, tegenover 25 procent van de (kleine groep cursusvolgende) werkloze en de niet-beroepsbevolking. Nog eens een tiende van deze laatste groep gaf aan dat een publieke instantie (UWV, sociale dienst of vakbond) de opleiding gefinancierd had. Dat kwam bij de werkzame beroepsbevolking logischerwijs nauwelijks voor. Voor drie kwart van hen betaalde de werkgever de opleiding.

4.2 Laagste inkomens investeren zelf flink in cursussen

De werkzame beroepsbevolking investeerde zelf naar verhouding vaak weinig (tot 250 euro) in een werkgerelateerde cursus. Deze groep wordt immers meestal financieel gesteund

4.2.1 Opleidingsinvesteringen van deelnemers naar inkomenspositie, 2011

door hun werkgever bij het volgen van cursussen. Van de mensen die (deels) zelf betaalden, spendeerden de middeninkomens en de hoogste inkomens minder vaak een groot bedrag van meer dan duizend euro aan cursussen dan de laagste inkomens. Tot de laagste inkomens behoren vooral werklozen en mensen die buiten de beroepsbevolking vallen. Voor een deel van hen speelt mee dat zij zich aan een uitkerings situatie willen onttrekken en daartoe opleidingen volgen (cf. Borghans, Fouarge en De Grip, 2011).

5. Cursusdeelname van de werkzame beroepsbevolking

5.1 Sterke stijging cursusdeelname bij zelfstandigen

In de AES 2011 gaf 45,6 procent van de werkzame beroepsbevolking (25 tot 65 jaar) aan minstens één werkgerelateerde korte cursus te volgen of het jaar daarvoor te hebben gevolgd⁴⁾. In 2007 was dat nog 35,5 procent. Deze sterke toename kan deels verklaard worden uit de ingrijpende wijzingen in het design van de AES⁵⁾. Onder zelfstandigen is het percentage cursusdeelnemers meer gestegen dan onder werknemers: met 16 procentpunten naar 47 procent. Onder werknemers is er een toename van 9 procentpunten. Aannemelijk is dat de sterkere toename onder zelfstandigen samenhangt met de economische crisis. Juist het volgen van betaalbare, korte cursussen kan dan interessant zijn om als zelfstandige een concurrentiepositie te waarborgen.

5.2 Toename van door werkgever betaalde cursussen

Vrijwel altijd worden de werkgerelateerde cursussen (deels) door de werkgever betaald (94 procent). In 2007 was dit duidelijk minder, namelijk 80 procent. Een economische recessie kan immers voor werkgevers een aanleiding zijn te investeren in korte, in plaats van langere, en doorgaans duurdere scholing (Vlasblom, Josten en De Voogd-Hamelink, 2013; Dekker en Van Rij, 2009). Vooral bij zelfstandigen is de betaalde cursusdeelname (vanuit het eigen bedrijfsbudget) flink gestegen. Dit hangt samen met de toegenomen omvang en veranderde samenstelling van deze groep gedurende de economische crisis (Michiels en Dirven, 2012).

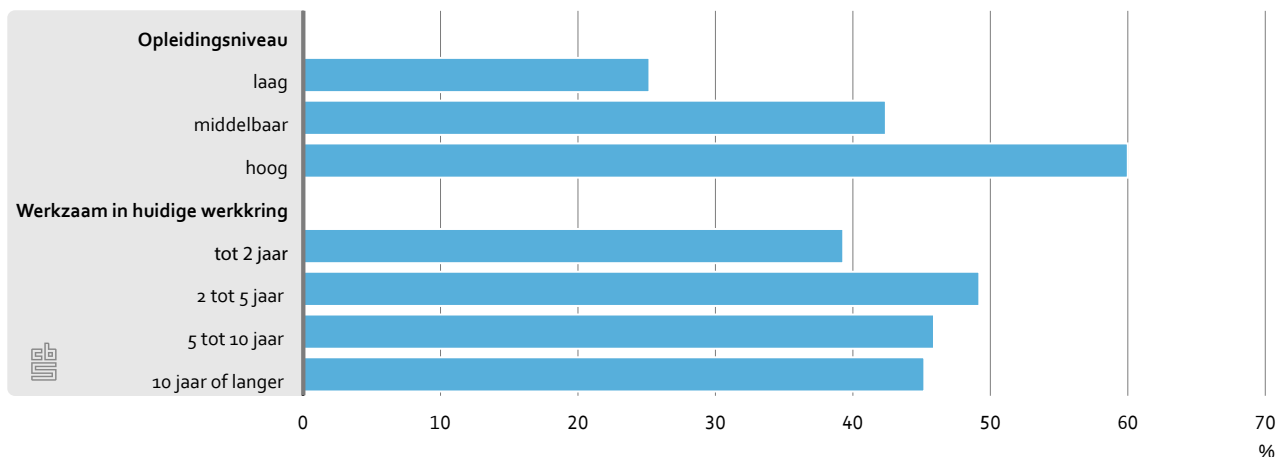
⁴⁾ Naast de werkgerelateerde cursusdeelname (45,6 procent) werd aan begeleidende training op de werkplek volgens de AES 2011 door ruim 16 procent van de werkzame beroepsbevolking tijd besteed.

⁵⁾ De AES 2007 (verslagperiode 2007-1e kwartaal 2008) was een enquête die geïntegreerd was in de Enquête Beroepsbevolking. Voor de interviews werd gebruik gemaakt van een papieren vragenlijst. De AES 2011 (verslagperiode 2011-1e kwartaal 2012) betrof een losstaand onderzoek met een eigen steekproef. De interviews werden telefonisch afgenomen. Bovendien werden er ook een aantal wijzigingen in de vragenlijst doorgevoerd. In andere CBS-onderzoeken werd een minder grote stijging geconstateerd van de werkgerelateerde opleidingsdeelname (EBB 2011; Enquête Bedrijfsopleidingen 2010).

5.3 Minder cursusdeelname onder ouderen en laagopgeleiden

Tussen werkzame mannen en vrouwen is geen verschil in cursusdeelname. Evenals bij deelname aan alle, ook niet-werkgerelateerde, opleidingen (zie paragraaf 2) blijken de 55-plussers duidelijk minder werkgerelateerde cursussen te volgen dan de overige leeftijdsgroepen (36 procent versus 47 procent). Het opleidingsniveau blijkt evenals in 2007 in 2011 het sterkst samen te hangen met deelname aan een werkgerelateerde cursus (zie tabel B.4 en Pleijers en Nieuweboer, 2009). Van de laagopgeleiden in de werkzame beroepsbevolking neemt slechts een kwart deel aan cursussen gerelateerd aan hun werk. Bij hoogopgeleiden daarentegen is dat meer dan het dubbele, namelijk 60 procent. Naar inkomensgroep is ook een verschil zichtbaar: in de laagste 20%-groep neemt slechts 32 procent deel, in de hoogste daarentegen 55 procent.

5.3.1 Deelname werkgerelateerde cursussen van werkzame beroepsbevolking naar opleidingsniveau en anciënniteit, 2011

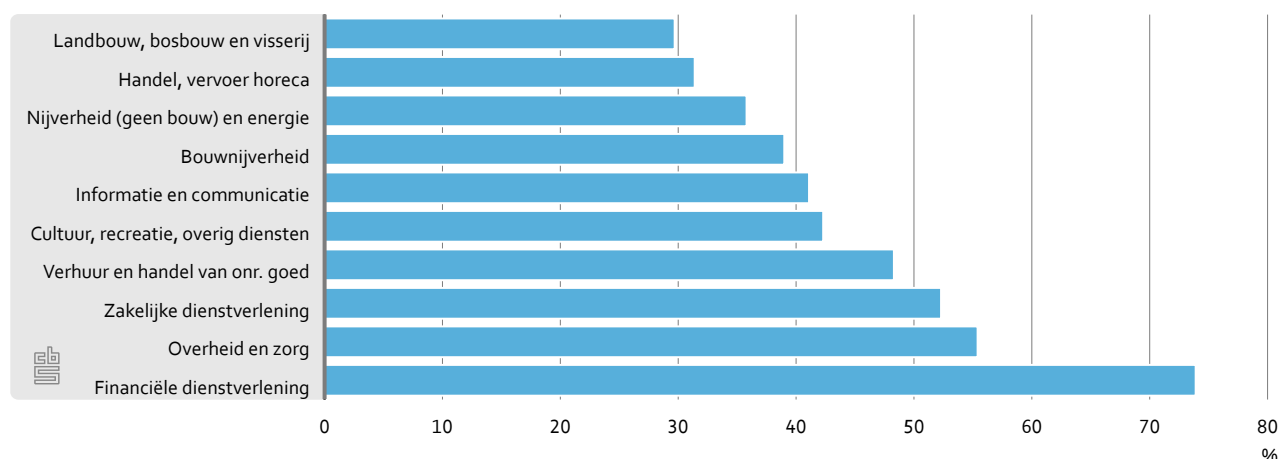
5.4 Cursusdeelname laagst bij een dienstverband korter dan twee jaar

Voor de deelname aan cursussen is de lengte van het huidige dienstverband ook van belang. Werkenden die minder dan twee jaar in dienst zijn bij een werkgever volgen minder vaak cursussen dan werkenden die langer in dienst zijn. Het hoogst is de deelname onder werkenden die tussen de twee en vijf jaar bij de huidige werkgever werkzaam zijn: bijna de helft van deze groep neemt deel aan werkgerelateerde, korte cursussen. Bij werkenden die pas kort (minder dan twee jaar) in dienst zijn is dat 39 procent en onder werkenden die langer dan vijf jaar bij de huidige werkgever werkzaam zijn 45 procent.

5.5 Hoogste cursusdeelname in financiële dienstverlening

Ook de bedrijfssector waarin iemand werkzaam is, is gerelateerd aan het al of niet deelnemen aan korte, werkgerelateerde cursussen (tabel B.4). Verreweg de grootste deelname vindt plaats in de financiële dienstverlening. Driekwart van de werkzamen in deze sector neemt deel aan

5.5.1 Deelname werkgerelateerde cursussen van werkzame beroepsbevolking naar bedrijfssector, 2011

werkgerelateerde cursussen. Ook de sector overheid (inclusief onderwijs) en zorg scoort hoog (55 procent). De laagste deelname heeft de landbouwsector (30 procent) gevolgd door de sector handel, vervoer en horeca (31 procent). Vergelijkbare resultaten voor cursusdeelname naar bedrijfstak werden gevonden in het Onderzoek Bedrijfsopleidingen (Claessen en Nieuweboer, 2012) en in het arbeidsaanbodpanel van het SCP (Vlasblom e.a., 2013).

6. Onderwerp en motivatie van werkgerelateerde cursussen

6.1 Handel, administratie en juridische ondersteuning meest favoriete cursusterrein

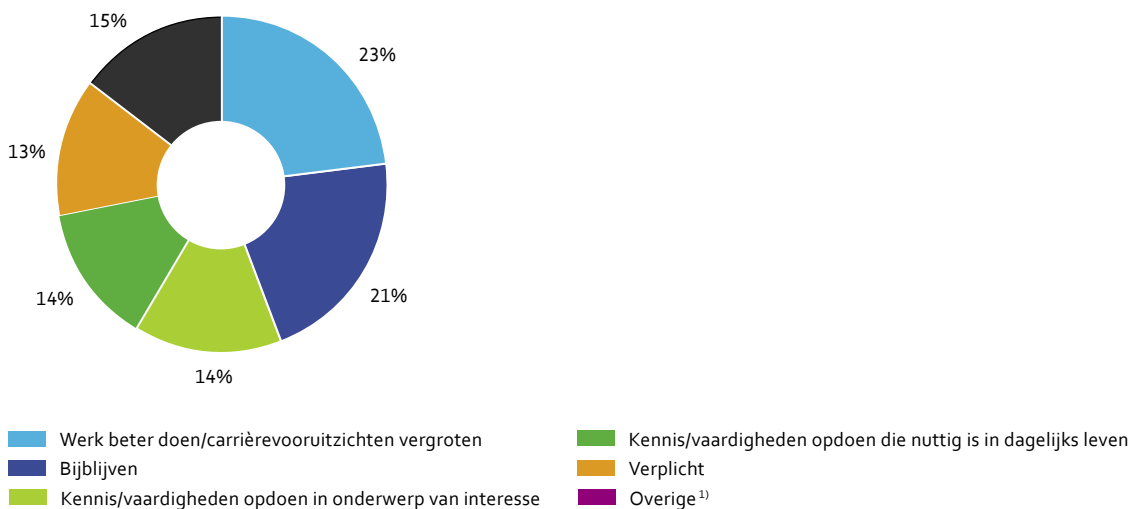
Bijna 1 op de 5 cursusdeelnemers in de werkzame beroepsbevolking (25-64 jaar) volgt een cursus op het gebied van handel, administratie en juridische ondersteuning. Ruim 1 op de 10 schoolt zich in de gezondheidszorg en welzijn. In de persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid is dat bijna 10 procent. Dat in de genoemde richtingen relatief veel cursussen worden gevolgd, heeft deels te maken met de grootte van de bijbehorende bedrijfssectoren. Er zijn relatief veel mensen werkzaam op die gebieden. Daarnaast vallen binnen de eerstgenoemde richting veel cursussen (zoals leidinggeven, bedrijfsadministratie, bedrijfsvoering) die ook vaak worden gevolgd door mensen werkzaam in andere bedrijfssectoren. Het zijn namelijk vaardigheden waaraan in alle sectoren behoefte is. Ten slotte zou een relatief hoge cursusdeelname in deze richtingen te maken kunnen hebben met het feit dat er in sommige branches, zoals de financiële dienstverlening en de gezondheids- en welzijnszorg, veel scholing verplicht is, bijvoorbeeld vanwege snelle ontwikkelingen in de bijbehorende vakgebieden. Dit is met de beschikbare data niet te achterhalen. Landbouw en dieren(geneeskunde) blijkt het minst populaire vakgebied als het om cursusdeelname gaat.

6.2 Werk beter doen of carrièrekansen verhogen is voornaamste motivatie

Werkzame personen die deelnemen aan een werkgerelateerde cursus hebben diverse redenen om dat te doen. Vaak hebben ze meer dan één reden voor deelname. De voor hen belangrijkste reden is weergegeven in figuur 6.1.1. Bijna een kwart geeft aan dat de cursus gevolgd wordt om zijn/haar werkzaamheden beter te doen of de carrièreperspectieven te vergroten. Deze reden wordt vaker genoemd in de hogere inkomensgroepen dan in de lagere (29 procent in de hoogste 20%-groep, 25 procent bij de middeninkomens en 22 procent in de laagste 20%-groep).

Ruim één op de vijf wil graag blijven in het vakgebied waarin men werkzaam is. Bijblijven is daarbij voor de hoogste 20%-inkomensgroep ruim twee keer zo vaak (26 procent) de reden voor cursusdeelname als voor de laagste inkomensgroep (12 procent). Het aandeel cursisten dat het verplichte karakter als voornaamste reden voor deelname opgeeft is 13 procent. Lang niet alle deelnemers aan werkgerelateerde cursussen lijken intrinsiek gemotiveerd om bij te leren door het volgen van een cursus. De cursusdeelnemers in de hoogste 20%-inkomensgroep geven dit overigens iets minder vaak als reden op (11 procent) dan de lagere inkomensgroepen (circa 15 procent).

6.2.1 Deelnemers werkgerelateerde cursussen in werkzame beroepsbevolking naar belangrijkste reden voor deelname, 2011

¹⁾ Promotie kunnen maken, ander werk kunnen doen, kans op baanverlies verminderen, andere mensen ontmoeten en certificaat behalen.

7. Conclusie

Deelname aan korte (werkgerelateerde) opleidingen hangt vooral samen met de arbeidsmarktpositie. De werkzame beroepsbevolking volgt beduidend vaker een opleiding dan de werkloze en de niet-beroepsbevolking. Wel betalen de werkloze en de niet-beroepsbevolking de opleiding het vaakst zelf en investeren zij naar verhouding het meest.

Ook de leeftijd speelt een rol in de opleidingsdeelname: bij 55-plussers is de deelname lager dan bij jongere generaties. Daarnaast nemen hoogopgeleiden en mensen met een hoog inkomen frequenter deel dan mensen met een lager opleidingsniveau dan wel lager inkomen. In de lagere inkomensgroepen, waartoe vooral de werklozen en de niet-beroepsbevolking behoren, zijn het vaak de kosten die de opleidingsdeelname belemmeren. Bij de hoogste inkomens, meestal voltijds werkende mensen, is juist het niet kunnen afstemmen op de werktijden een belangrijk obstakel.

Bijna de helft van de werkzame beroepsbevolking volgt een korte werkgerelateerde cursus, die vrijwel altijd door de werkgever wordt betaald. Vergeleken met 2007 is sprake van een stijging in cursusdeelname, vooral bij zelfstandigen. Juist het volgen van korte, betaalbare cursussen kan in tijden van economische recessie interessant zijn om als zelfstandige goed inzetbaar te blijven. Ook betaalde in 2011 de werkgever vaker de cursussen dan in 2007. Een economische recessie kan voor werkgevers een aanleiding zijn te investeren in kortdurende cursussen die nauw aansluiten bij werkzaamheden van de werknemer.

Net als bij de totale bevolking (25 tot 65 jaar) volgen in de werkzame beroepsbevolking jongere generaties vaker een korte werkgerelateerde cursus dan 55-plussers. Mensen die twee tot vijf jaar in dienst zijn bij de huidige werkgever, hebben met bijna de helft de hoogste cursusdeelname. Verder wordt vooral in de financiële dienstverlening en bij de overheid (inclusief onderwijs) veel deelgenomen aan cursussen.

Een cursus op het gebied van handel, administratie en juridische ondersteuning is het meest populair. Dit brede terrein omvat cursussen die in veel bedrijfssectoren nodig zijn. Ook gezondheidszorg en welzijn scoort als cursusonderwerp hoog. Het meest frequent wordt een cursus gevolgd om het werk beter te kunnen doen of de carrièrekansen te verhogen, vooral bij de hoogste inkomens. Zij geven ook vaker dan lagere inkomens aan dat ze deelnemen om bij te blijven. Niet zelden wordt aangegeven dat de cursus verplicht is, nadrukkelijker bij de lagere inkomens.

Literatuur

Agresti, A. (2002). *Categorical Data Analysis*. New York: Wiley - Interscience.

Borghans, L., D. Fouarge en A. de Grip (2011). *Een leven lang leren in Nederland*. Maastricht: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt.

CBS (2004). *Equivalentiefactoren 1995-2000*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Claessen, J. en Nieuweboer (2012). *Bedrijfsopleidingen 2010*. Sociaaleconomische trends, 3/2012.

Damme, D. van (2000). *Leren overleven. Strategieën, risico's en basiscompetenties in de transformatie naar een lerende samenleving*. In F. Glastra en F. Meijers (red.), *Een leven lang leren?* (171-188). Den Haag: Elsevier.

Dekker, H., en C. van Rij (2009). Bedrijfsscholen en bedrijfsopleidingen: Een quickscan van omvang en diversiteit. Amsterdam: Regioplan.

European Commission (2010). Progress towards the common European objectives in education and training. Indicators and benchmarks 2010/2011. Commission staff working document. Retrieved from: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report10/report_en.pdf.

Europese Commissie (2000). Een Memorandum over Levenslang Leren. Lissabon: Europese Commissie.

Fouarge, D., A. de Grip, W. Smits en R. de Vries (2012). Flexible Contracts and Human Capital Investments. *De Economist*, 160, 177-195.

Michiels, J., en H.J. Dirven (2012, 22 mei 2012). Toename aantal zelfstandigen. CBS-Webmagazine.

Moonen, L., F. Otten en A. Pleijers (2011). Inkomens en positie op de arbeidsmarkt. *Sociaaleconomische trends*, 1/2011.

Onderwijsraad (2003). Werk maken van een leven lang leren. Den Haag: Onderwijsraad.

Pleijers, A., en J. Nieuweboer (2009). Deelname aan cursussen voor het werk hangt vooral samen met opleidingsniveau. *Sociaaleconomische trends*, 2/2009.

Vlasblom, J.D., E. Josten en M. de Voogd-Hamelink (2013). Aanbod van arbeid 2012. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Technische toelichting

Adult Education Survey (AES)

De AES is een steekproefonderzoek naar leeractiviteiten van volwassenen dat eens per vijf jaar op basis van een Europese verordening in alle lidstaten van de Europese Unie wordt uitgevoerd. De AES bevat onder meer gedetailleerde informatie over deelname van volwassenen aan een breed scala opleidingen: van lange, reguliere universitaire opleidingen tot niet-reguliere, eendaagse seminars. In 2008 is door het CBS een AES pilotstudie verricht (zie Pleijers en Nieuweboer, 2009). In 2012 is de vijfjaarlijkse AES officieel van start gegaan. Het onderzoek is uitgevoerd in het eerste kwartaal van dat jaar. De steekproef van de AES bestond in 2012 uit ruim 3 duizend mensen van 25 tot 65 jaar.

De respondent is gevraagd naar de huidige deelname aan leeractiviteiten, alsook naar deelname in het jaar voorafgaand aan de enquête. In de tekst wordt verwezen naar 2011 als het over de AES resultaten gaat.

In dit artikel is alleen gerapporteerd over deelname aan korte leeractiviteiten (aangeduid met opleidingen of cursussen) met een duur van minder dan zes maanden. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen werkgerelateerde en niet-werkgerelateerde cursussen. Een werkgerelateerde cursus is een opleiding of cursus die iemand volgt voor zijn huidige of toekomstige werk. Van degenen die deelnamen aan meer dan één (werkgerelateerde) cursus is voor de beschrijving van kosten, belemmeringen, onderwerp en motivatie alleen de belangrijkste geselecteerd. Dit is de cursus waaraan volgens de respondent de meeste uren aan lestijd plus zelfstudie zijn besteed. Tot werkgerelateerde cursussen behoort ook begeleide training op de werkplek (bijvoorbeeld een inwerktraject in een nieuwe baan). Dit is niet meegenomen in de beschrijving van werkgerelateerde cursussen, aangezien kosten, belemmeringen etc. voor zulke leeractiviteiten moeilijk in kaart te brengen zijn. Begeleide training op de werkplek is sterk verweven met het dagelijkse werk.

Inkomen

De AES is verrijkt met inkomensgegevens die voornamelijk afkomstig zijn van de Belastingdienst. Het in dit artikel gebruikte inkomensbegrip is het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen. Dit is afgeleid uit het besteedbaar inkomen, dat op zijn beurt bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met de inkomstenbelasting, premies voor inkomensverzekeringen zoals tegen werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid, pensioenpremies en soms ook overdrachten tussen huishoudens (zoals alimentatie). Het bruto-inkomen van een huishouden omvat jaarinkomen uit arbeid en vermogen plus uitkeringen uit inkomensverzekeringen (bijvoorbeeld vanwege werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of ouderdom), uitkeringen uit sociale voorzieningen (zoals bijstand), gebonden overdrachten (waaronder huurtoeslag en de tegemoetkoming studiekosten) en ontvangen inkomensoverdrachten (zoals alimentatie van de ex-echtgenoot). De inkomenswelvaart die een huishouden en de personen hierin ervaren, hangt af van de gezinsgrootte en samenstelling. Enerzijds moet in grotere gezinnen het inkomen met meer mensen gedeeld worden, anderzijds profiteren zij van schaalvoordelen zoals het delen van de vaste lasten. Om de diverse typen huishoudens onderling vergelijkbaar te maken, is het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens (CBS, 2004). Het aldus gestandaardiseerde inkomen is toegekend aan elke persoon in het huishouden en is een indicator voor de inkomenswelvaart die iemand ervaart. De inkomens van huishoudens zijn in het integrale bronbestand (i.e. Sociaal Statistisch bestand) ingedeeld in 20%-groepen. Dit gebeurt door huishoudens te ordenen naar hoogte van hun inkomen en daarna in vijf groepen van gelijke omvang in te delen. Iedere persoon in het integrale bestand krijgt vervolgens de 20%-inkomensgroep van diens huishouden toebedeeld. Tot slot zijn de enquêtegegevens van respondenten in de AES verrijkt met de aldus bepaalde 20%-groepen.

Logistische regressieanalyse

Om de invloed van een of meer (n) onafhankelijke variabelen X_1, \dots, X_n (bijvoorbeeld inkomenspositie of opleidingsniveau) op een afhankelijke variabele Y in twee categorieën (bijvoorbeeld wel of niet deelnemen aan een opleiding) te onderzoeken wordt doorgaans logistische regressieanalyse gebruikt (Agresti, 2002). Bij het logistisch regressiemodel is de regressievergelijking:

$$P(Y) = \frac{1}{1 + e^{-(b_0 + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_n X_n + \varepsilon)}} \text{ ofwel } \ln \left(\frac{P(Y)}{1 - P(Y)} \right) = b_0 + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_n X_n + \varepsilon$$

In plaats van de variabele Y zelf te verklaren, wordt met dit model juist de kans $P(Y)$ op het vóórkomen van Y (opleidingsdeelname) verklaard. Dit komt op hetzelfde neer als het verklaren van de natuurlijke logaritme (\ln) van de kansverhouding (odds) $P(Y) / (1 - P(Y))$. Deze logaritme wordt de log odds of logit genoemd. Het logistische regressiemodel lijkt sterk op het regressiemodel bij lineaire regressieanalyse: b_0 is de intercept, b_1 is de parameter die het effect van X_1 aangeeft, b_2 de parameter die het effect van X_2 aangeeft enz. Gewoonlijk worden uit een logistische regressieanalyse de zogenoemde odds ratio's gepubliceerd. Een odds ratio is de verhouding van twee kansverhoudingen (twee odds). De odds ratio geeft aan hoeveel keer vaker de waarde 'wel' versus 'niet' wordt gescoord op de afhankelijke variabele (dus: wel deelnemen aan een opleiding versus niet) bij een bepaalde categorie ten opzichte van de referentiecategorie. Bij een positief effect is de waarde van de odds ratio groter dan 1, bij een negatief effect ligt de waarde tussen 0 en 1.

B.1 Cursusdeelname van personen van 25 tot 65 jaar naar achtergrondkenmerken, 2011

	Totaal	Werkgerelateerd	
	x 1 000	%	
Totaal	8 959	55	36
<i>Geslacht</i>			
Man	4 483	60	40
Vrouw	4 475	50	32
<i>Leeftijd</i>			
25 tot 35 jaar	2 187	63	41
35 tot 45 jaar	2 377	61	41
45 tot 55 jaar	2 469	56	39
55 tot 65 jaar	1 926	36	20
<i>Herkomst</i>			
Autochtonen	7 031	56	38
Westerse allochtonen	910	55	31
Niet-westerse allochtonen	1 018	44	25
<i>Opleidingsniveau</i>			
Laag opgeleid	2 470	29	15
Middelbaar opgeleid	3 591	57	36
Hoog opgeleid	2 892	74	55
Onbekend	9	48	48
<i>Arbeidsmarktpositie</i>			
Werkzame beroepsbevolking	6 623	66	46
Werkloze beroepsbevolking	384	31	16
Niet beroepsbevolking	1 951	21	8
<i>Inkomenspositie</i>			
Laagste 20%-inkomensgroep	1 073	30	18
2e 20%-inkomensgroep	1 288	48	27
3e 20%-inkomensgroep	1 907	50	31
4e 20%-inkomensgroep	2 240	60	41
Hoogste 20%-inkomensgroep	2 451	68	48

B.2 Samenhang (odds ratio's) tussen opleidingsdeelname en achtergrondkenmerken, 2011

	Odds ratio	Wald statistic	95%-BI		Significant
			ondergrens	bovengrens	
<i>Leeftijd</i>		40,33			*
25 tot 35 jaar (<i>ref.</i>)	1,00				
35 tot 45 jaar	1,00	0,00	0,79	1,25	
45 tot 55 jaar	0,87	1,35	0,70	1,10	
55 tot 65 jaar	0,62	13,69	0,48	0,80	*
<i>Opleidingsniveau</i>		152,30			*
Laag opgeleid (<i>ref.</i>)	1,00				
Middelbaar opgeleid	2,26	62,06	1,85	2,77	*
Hoog opgeleid	4,25	151,20	3,37	5,35	*
<i>Arbeidsmarktpositie</i>		181,34			*
Werkzame beroepsbevolking (<i>ref.</i>)	1,00				
Werkloze beroepsbevolking	0,34	27,63	0,23	0,51	*
Niet-beroepsbevolking	0,22	167,72	0,18	0,28	*
<i>Inkomenspositie</i>		17,17			*
Laagste 20%-inkomensgroep (<i>ref.</i>)	1,00				
2e 20%-inkomensgroep	2,00	17,28	1,44	2,78	*
3e 20%-inkomensgroep	1,53	7,35	1,12	2,07	*
4e 20%-inkomensgroep	1,91	17,79	1,41	2,58	*
Hoogste 20%-inkomensgroep	2,51	34,76	1,85	3,41	*
Nagelkerke R ²	0,29				

* p<0,05

B.3 Werkgerelateerde cursusdeelname van personen van 25 tot 65 jaar naar achtergrondkenmerken, 2011

	Werkzame beroepsbevolking	Cursusdeelnemers	Minstens één cursus betaald door werkgever	
	x 1 000		%	
Totaal	6 623	3 019	45,6	94,0
<i>Geslacht</i>				
Man	3 726	1 705	45,8	93,6
Vrouw	2 897	1 314	45,3	94,6
<i>Leeftijd</i>				
25 tot 35 jaar	1 843	859	46,6	95,5
35 tot 45 jaar	1 974	940	47,6	93,5
45 tot 55 jaar	1 926	905	47,0	94,7
55 tot 65 jaar	880	315	35,8	89,6
<i>Herkomst</i>				
Autochtoon	5 284	2 523	47,7	94,4
Westers allochtoon	691	263	38,1	90,9
Niet-westers allochtoon	648	233	36,0	93,3

B.3 Werkgerelateerde cursusdeelname van personen van 25 tot 65 jaar naar achtergrondkenmerken, 2011 (slot)

	Werkzame beroepsbevolking	Cursusdeelnemers		Minstens één cursus betaald door werkgever
<i>Opleidingsniveau</i>				
Laag opgeleid	1 329	335	25,2	89,8
Middelbaar opgeleid	2 797	1 187	42,4	95,1
Hoog opgeleid	2 491	1 494	60,0	94,1
Opleidingsniveau onbekend	6	3	48,0	100,0
<i>Bedrijfstak</i>				
Landbouw, bosbouw en visserij	140	41	29,7	89,6
Nijverheid (geen bouw) en energie	668	240	35,8	98,2
Bouwnijverheid	367	143	39,0	94,6
Handel, vervoer en horeca	1 105	347	31,4	94,4
Informatie en communicatie	238	98	41,1	89,2
Financiële dienstverlening	240	177	73,9	99,0
Verhuur en handel van onroerend goed	62	30	48,3	90,7
Zakelijke dienstverlening	639	334	52,3	89,5
Overheid en zorg	2 079	1 151	55,4	95,8
Cultuur, recreatie en overig diensten	257	109	42,3	89,5
Bedrijfstak onbekend	828	349	42,2	89,9
<i>Positie in de werkkring</i>				
Vaste arbeidsrelatie	4 740	2 216	46,7	95,6
Flexibele arbeidsrelatie	827	305	36,9	96,9
Zelfstandig	1 056	498	47,2	85,1
<i>Wekelijkse arbeidsduur</i>				
12 tot 20 uur	526	183	34,8	100,0
20 tot 28 uur	1 144	494	43,1	92,7
28 tot 35 uur	926	475	51,3	95,8
35 of meer (voltijd)	4 027	1 867	46,4	93,3
<i>Werkzaam in huidige werkkring</i>				
Tot 2 jaar in huidige werkkring	698	274	39,3	88,5
2 tot 5 jaar in huidige werkkring	914	449	49,2	90,8
5 tot 10 jaar in huidige werkkring	1 152	529	45,9	96,0
Meer dan 10 jaar in huidige werkkring	2 759	1 247	45,2	94,6
Anciënniteit onbekend	1 099	520	47,3	96,2
<i>Bedrijfsgrootte</i>				
Minder dan 10 werknemers	1 309	562	42,9	85,9
10 tot 100 werknemers	1 095	422	38,6	95,8
100 of meer werknemers	4 099	1 991	48,6	96,0
Aantal werknemers onbekend	121	44	36,4	91,9
<i>Inkomenspositie</i>				
Laagste 20%-inkomensgroep	490	159	32,4	90,2
2e 20%-inkomensgroep	791	316	40,0	93,2
3e 20%-inkomensgroep	1 449	551	38,0	95,8
4e 20%-inkomensgroep	1 844	858	46,5	96,2
Hoogste 20%-inkomensgroep	2 048	1 135	55,4	92,3

B.4 Samenhang (odds ratio's) tussen werkgerelateerde cursusdeelname en achtergrondkenmerken, 2011

	Odds ratio	Wald statistic	95%-BI		Significant
			Ondergrens	Bovengrens	
<i>Leeftijd</i>		11,23			*
25 tot 35 jaar (<i>ref.</i>)	1,00				
35 tot 45 jaar	1,05	0,20	0,84	1,33	
45 tot 55 jaar	1,01	0,01	0,80	1,29	
55 tot 65 jaar	0,64	7,80	0,47	0,88	*
<i>Herkomst</i>		16,53			*
Autochtoon (<i>ref.</i>)	1,00				
Westers allochtoon	0,62	10,00	0,46	0,83	*
Niet-westers allochtoon	0,63	8,16	0,46	0,86	*
<i>Opleidingsniveau</i>		58,39			*
Laag opgeleid (<i>ref.</i>)	1,00				
Middelbaar opgeleid	1,73	17,00	1,33	2,25	*
Hoog opgeleid	2,94	55,48	2,21	3,90	*
<i>Bedrijfstak</i>		55,33			*
Handel, vervoer en horeca (<i>ref.</i>)	1,00				
Nijverheid (geen bouw) en energie	1,09	0,21	0,76	1,57	
Bouwnijverheid	1,16	0,45	0,75	1,81	
Landbouw, bosbouw en visserij	0,94	0,03	0,47	1,87	
Informatie en communicatie	0,97	0,01	0,58	1,63	
Financiële dienstverlening	4,00	23,05	2,27	7,06	*
Verhuur en handel van onroerend goed	1,68	1,20	0,66	4,24	
Zakelijke dienstverlening	1,55	5,35	1,07	2,24	*
Overheid en zorg	2,21	28,83	1,65	2,95	*
Cultuur, recreatie en overig diensten	1,36	1,40	0,82	2,24	
<i>Wekelijkse arbeidsduur</i>		10,60			*
12 tot 20 uur (<i>ref.</i>)	1,00				
20 tot 28 uur	1,17	0,66	0,80	1,73	
28 tot 35 uur	1,63	5,68	1,09	2,45	*
35 of meer (voltijd)	1,58	6,25	1,10	2,26	*
<i>Inkomenspositie</i>		13,12			*
Laagste 20%-inkomensgroep (<i>ref.</i>)	1,00				
2e 20%-inkomensgroep	1,36	1,98	0,89	2,09	
3e 20%-inkomensgroep	1,05	0,06	0,71	1,56	
4e 20%-inkomensgroep	1,31	1,95	0,90	1,93	
Hoogste 20%-inkomensgroep	1,63	6,11	1,11	2,39	*
Nagelkerke R ²	0,14				

* p<0,05

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
–	Nihil
–	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2012–2013	2012 tot en met 2013
2012/2013	Het gemiddelde over de jaren 2012 tot en met 2013
2012/'13	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2012 en eindigend in 2013
2010/'11–2012/'13	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2010/'11 tot en met 2012/'13

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2013.
Vereenvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.